

Hand-out #4.0 Overvloedige gerechtigheid

Tekstgedeelte: Mattheüs 5: 17-20

17 Denk niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen; Ik ben niet gekomen om die af te schaffen, maar te vervullen.

18 Want, voorwaar, Ik zeg u: Totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal er niet één jota of één tittel van de Wet voorbijgaan, totdat het alles geschied is.

19 Wie dan een van deze geringste geboden afschaft en de mensen zo onderwijst, zal de geringste genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen; maar wie ze doet en onderwijst, die zal groot genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen.

20 Want Ik zeg u: Als uw gerechtigheid niet overvloediger is dan die van de schriftgeleerden en de Farizeeën, zult u het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan.

Inleiding

De woorden uit deze passage vormen het kloppende hart van de hele Bergrede. Dat kloppende hart is samen te vatten in de woorden 'gerechtigheid overvloediger dan die van de Farizeeën en de schriftgeleerden'. Dat is wat Jezus met de Bergrede beoogt: dat ons leven daarvoor vervuld en gekenmerkt gaat worden, door de overvloedige gerechtigheid van het Koninkrijk van God. In dit gedeelte komen veel kernbegrippen bij elkaar, waardoor er ook sprake is van 'overvloed' in inhoud. Houd in gedachten dat deze vier verzen de basis-les vormen, die Jezus in de rest van hoofdstuk 5 met maar liefst zes illustraties verder gaat uitdiepen. Vandaar dat dit les 4.0 is, waarna de volgende 4.1 tm 6 gaan heten.

De inhoud van de levensles

Een vaak negatief getoonzette vorm

Voor we naar de inhoud gaan kijken eerst even iets over de vorm van deze les. Vanaf deze les gaat Jezus namelijk vaak in negatieve termen spreken en dat kan (zo is gebleken) weerstanden en misverstanden oproepen. Kijk bijvoorbeeld naar vers 20, waar Jezus zegt: 'Als uw gerechtigheid niet overvloediger is ... zult u het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan.' Deze zin heeft dus de vorm van een ernstige waarschuwing en als we niet verder kijken dan dat blijven in het negatieve steken. Jezus beoogt echter juist het tegenovergestelde, een positief leven vanuit de overvloed van het Koninkrijk. Waarom doet Hij dit dan toch zo?

Net als in zijn gelijkenissen wil Jezus hier een schrik-effect bewerkstelligen. Hij richt zijn (liefdes)pijlen namelijk op waar ons diepste probleem in het leven zit: kwaad dat diep in de wortels van ons bestaan zit (ons hart), dat we echter (met de schriftgeleerden en Farizeeën samen) vaak met oppervlakkige maatregelen die alleen de buitenkant raken proberen te bestrijden.

Als we écht willen begrijpen wat Jezus bedoelt moeten we juist ook deze uitspraken lezen in het licht van wat steeds de hoofdlijn van Jezus' onderwijs is: Keer je om, want het Koninkrijk (met zijn overvloed aan liefde en goddelijke gerechtigheid) is dichtbij. Oftewel: ga met Jezus in de overvloed van het Koninkrijk leven, dat zal je hart veranderen en ook je leven.

De uitleg

*De wet door Jezus niet afgeschaft, maar vervuld (vers 17 en 18)

-Denk niet ...: uit Jezus ruimhartige uitnodiging om het Koninkrijk binnen te gaan zou de indruk kunnen ontstaan dat Jezus de (ernst van de) wet niet meer serieus nam. Ongetwijfeld

werd dit Hem verweten door de Joodse leiders toen en becroop die gedachte zijn hoorders ook wel eens. Maar zo is het niet, zegt Jezus.

-Ik ben niet gekomen om die af te schaffen, maar te vervullen: laat er geen twijfel over bestaan, het gaat in de Bergrede juist om de vervulling van de wet. Dat woord 'vervullen' heeft een mooie, dubbele betekenis. Allereerst wil Jezus ermee zeggen: Ik ben gekomen om de Wet en de Profeten tot in de kleinste details (tittel en jota) te gehoorzamen en in praktijk te brengen. Als Zoon van God en Messias zal Hij de eerste en enige zijn die dat kan. Maar het woord vervullen heeft ook een tweede betekenis: tot zijn ware betekenis brengen. Met Messiaans gezag ('Ik ben gekomen om') is Jezus geen dienaar van de wet, maar de Heer en de Meester ervan. Zijn uitleg en interpretatie mag voor ons als de ware en doorslaggevende gelden. Jezus spreekt met een gezag dat de schriftgeleerden en Farizeeën niet hadden en dat is voelbaar! (zie 7:29, waar de Bergrede op uitloopt). Dit is een ongelooflijk spannend gegeven, want hierna zal blijken dat Jezus niet alleen de latere traditie maar ook de Thora zelf in het licht van Koninkrijk zet.

-niet één jota of één tittel van Wet voorbijgaan, totdat het alles geschied is: Jezus maakt hiermee duidelijk hoeveel Hij van de wet houdt (Psalm 119 zou door Hem geschreven kunnen zijn), maar ook hoe Hij gelooft dat in de Wet het hele plan van Gods Koninkrijk ligt opgesloten. De tittel en de jota waren kleine leestekens in de tekst, dus Jezus zegt: geen detail zal betekenisloos blijken. Maar het grote verschil met de schriftgeleerden en Farizeeën zit hier: zij verloor zich in details en haarkloverijen, terwijl voor Jezus de liefde de vervulling is van de wet. Niet de haakjes en de oogjes, maar de reddende liefde van God vormen het kloppende hart van de wet.

*Doen en onderwijzen, niet afschaffen (vers 19)

Met deze woorden onderstreept Jezus het voorgaande.

-Wie dan een van deze geringste geboden afschaft en de mensen zo onderwijst: veel uitleggers menen dat we hier moeten denken aan de meer liberale Joodse christenen of de heidense christenen die wat lakser waren in gehoorzaamheid. Het zal in de loop van de geschiedenis een steeds terugkerend patroon zijn: de vrijheid van het Koninkrijk (het grootste geschenk!) verandert ongemerkt in een vrijbrief om toch weer in het koninkrijke van je eigen begeerten te gaan leven of daarin te willen blijven.

-die zal groot genoemd worden in het Koninkrijk der hemelen: Jezus zelf is de grootste in het Koninkrijk, want Hij 'doet en onderwijst' de Wet en de Profeten op een vervullende manier. Wanneer we Hem hierin leren volgen zal daar ook ónze grootheid in schuilen. Het spreken in termen van groot en klein, maar ook in termen van loon, was kenmerkend voor de Joodse traditie toen. Jezus neemt deze woorden over, maar geeft ze een nieuwe betekenis door ze in het kader van Gods Koninkrijk te zetten. In het Koninkrijk is iedereen gelijkwaardig, maar volgens deze woorden zijn we niet allemaal gelijk (ook in de toekomst niet!)

*Overvloedige gerechtigheid (vers 20)

In dit vers vinden we kern van deze les, het geheim van het leven in Gods Koninkrijk.

-Als uw gerechtigheid ...: dit woord is ongetwijfeld één van de belangrijkste kernwoorden van de Bergrede. Daar draait allemaal om, dat we rechtvaardig zullen zijn en zo in

rechtvaardigheid zullen leven. In het Oude Testament staat het woord gerechtigheid voor: zijn en leven zoals we door de Schepper bedoeld zijn. Leven dus ook overeenkomstig de diepste betekenis van de Wet, want in de wet wordt Gods bedoeling met het leven uitgedrukt. In de woorden van de filosofen (denk aan Plato): het gaat hier om de vraag wat een goed mens is en hoe je een goed mens kunt worden. Het gaat in het woord 'gerechtigheid' dus om twee van de vier kernvragen van het menselijke bestaan (naast de vragen: wat is werkelijkheid (het Koninkrijk) en wat is geluk (leven in het Koninkrijk)). Het hele onderwijs van Jezus draait hierom: wat is gerechtigheid en waar kun je die vinden?

-... niet overvloediger is dan die van de schriftgeleerden en de Farizeeën ... : hier komt de echte kern van alles! De schriftgeleerden en Farizeeën wijdden hun hele leven aan een leven in gerechtigheid. Het grote en steeds terugkerende verwijt van Jezus aan hun adres is echter, dat ze dat niet doen vanuit overvloed maar vanuit schaarste. Met al hun inspanningen om de wet minutieus in kaart te brengen en in allerlei voorschriften te vangen blijven ze in Jezus' ogen vooral aan de buitenkant steken. Het hart blijft onveranderd en het leven wordt benepen en benauwd. Ten diepste putten zij vooral uit de bronnen van eigen kracht en inzicht en daar is geen overvloed te vinden. Het gevolg: hypocrisie en wetticisme.

Die overvloed is wél te vinden in het Koninkrijk dat dichtbij is en door Jezus ruimhartig ontsloten wordt. In dat Koninkrijk heerst de liefde van God overvloedig en is de levengevende gerechtigheid in ruime mate voorhanden. In dat Koninkrijk leefde Jezus hier op aarde en voor een leven in dát Koninkrijk nodigt Hij ook óns uit. Die overvloedige gerechtigheid vinden we dus niet onszelf, maar in Jezus en het Koninkrijk dat dichterbij is dan we denken. Leven in overvloedige gerechtigheid is dus niet anders dan: een leven waarin de gerechtigheid van het Koninkrijk transformerend en zich zo ook verspreidend werkelijkheid wordt. Wie zich omkeert en het Koninkrijk binnengaat zal daar een overvloedige bron van goedheid en gerechtigheid vinden om uit te putten.

-... zult u het Koninkrijk der hemelen beslist niet binnengaan: deze strenge zin valt hopelijk in het licht van bovenstaande op zijn plek. Want inderdaad: weg van de schriftgeleerden en Farizeeën komt niet uit in het Koninkrijk zoals Jezus het verkondigt, maar in wezen in eigen koninkrijkjes. Binnengaan in het Koninkrijk is geen kwestie van menselijk pogen, maar ingaan op de onvoorwaardelijke uitnodiging van Jezus om ons om te keren en in het Koninkrijk de gerechtigheid te vinden die we zochten. Ook hier dus weer de negatieve toon die Jezus altijd aanslaat om ons ego wakker te schudden. Keer je om uit je eigen gerechtigheid naar het rijk van overvloedige gerechtigheid van God. Wat je vindt is: positieve gerechtigheid

De (mogelijke) betekenis voor vandaag

Jezus geeft hier dus antwoord op de vraag waar ieder mens naar zoekt: wat is een goed mens en hoe kun je er één worden? Hieronder een poging om Jezus' antwoord puntsgewijs samen te vatten:

- Het kwaad zit niet in ons gedrag maar in de bron van ons bestaan, ons hart
- Gods verlangen blijft dat wij goede mensen zullen zijn, levend naar zijn beeld en gelijkenis. Dat verlangen is ook bij ons mensen gebleven.
- De zoektocht naar gerechtigheid en het goede leven van de schriftgeleerden en Farizeeën schiet te kort, omdat ze niet putten uit de overvloedige bronnen van het Koninkrijk.
- Hun gerechtigheid blijft daarom aan de buitenkant steken en verandert het hart niet

- Jezus nodigt ons uit om te keren en in het Koninkrijk een overvloedige bron van gerechtigheid te vinden
- Door met Hem in en vanuit het Koninkrijk te leren leven mogen we gaan putten uit deze overvloedige gerechtigheid. Deze kan ons hart veranderen.
- Zo kan onze gerechtigheid overvloediger zijn dan die van de schriftgeleerden en Farizeëen en zijn we binnengegaan in het Koninkrijk. Nu al om te beginnen, maar zo ook tot in eeuwigheid.
- De sleutel is en blijft dus ook hier: Keer je om, want het Koninkrijk is dichtbij!

Verdiepende vragen

1. Jezus benadrukt in deze les enorm dat Hij de wet niet komt afschaffen en dat wij dat ook niet mogen doen. Was dat ook jouw beeld van Jezus, of dacht je misschien (ook voor jezelf) dat Jezus de wet alleen maar verving door liefde en vrijheid?
2. Sta even goed stil bij de dubbele betekenis van het woord 'vervullen' dat Jezus gebruikt voor zijn houding ten aanzien van de Wet en de Profeten. Helpt dat woord je?
3. Is het je duidelijk wat het woord 'gerechtigheid' betekent? En begrijp je waarom het zo'n kernwoord is in Jezus' onderwijs?
4. Het geheim van de Bergrede is dat Jezus ons uitnodigt om vanuit de overvloedige gerechtigheid in het Koninkrijk te gaan leven. Kun je vanuit alles wat Jezus zelf deed voor mensen om Hem heen een beeld krijgen van het karakter van die gerechtigheid?

Oefening: Meditatie

- Neem een willekeurige situatie in gedachten waarin van je wordt gevraagd 'het goede' te doen
- Wat zou het zijn dat God van je vraagt?
- Word je aandachtig bewust van diepe neigingen om je eigen voorwaarden te scheppen of het tegenovergestelde te doen wat Jezus vraagt. Zijn deze neigingen tekenen van schaarste?
- Ben je geneigd in deze situatie een vorm van 'gerechtigheid van schriftgeleerden en Farizeëen' in te zetten?
- Wat zou denken en doen in 'overvloedige gerechtigheid' in deze situatie betekenen?

Memoriseer: Psalm 23:4

- 1 De HEERE is mijn Herder,
mij ontbreekt niets.
- 2 Hij doet mij neerliggen in grazige weiden,
Hij leidt mij zachtjes naar stille wateren.
- 3 Hij verkwikt mijn ziel,
Hij leidt mij in het spoor van de gerechtigheid,
omwille van Zijn Naam.
- 4 Al ging ik ook door een dal vol schaduw van de dood,
ik zou geen kwaad vrezen, want U bent met mij;
Uw stok en Uw staf,
die vertroosten mij.